LINUX _ COMMAND

بەزمانی کوردی

کۆماندەکانی لینۆکس

ئامادەکردنی : زریان جعفر

ناوی پەرتووک : کۆماندەکانی لینۆکس

ئامادەکردنی پەرتووک :زریان جعفر

سال :

2017

پێشەکی :

زۆر سوپاس بۆ خودای بەخشندە و میهرەبان

خودا ئەم زانستەی کە بە ئێمە ئەبە خشێت موڵکی ئێمە نیە بۆیە پێویستە لەسەر ئێمە بە ئەمانە تەوە کاری پێبکەین وە بتوانین وا بکەین کە هەموو کەسێك سوودی لێ ببینێت بە تایبەتی گەلەکەی خۆت چونکە دەبێت سەرەتا ئێمە هەوڵ بدەین گەلەکەی خۆمان بەرەو پێشەوە بەرین جا لە هەر بوارێك بێت جیاوازی نیە بۆ ئەوەی بتوانین بوونی خۆمان بسەلمێنین وەکو نەتەوەی کورد ....

من ئەم کتێبەم ئامادەکردووە وەکو ئەرکێکی سەرشانم بۆ ئەوەی بتوانم ئەوەی من پێمە و فێری بوومە بە ئارەزوومەندانی لینۆکس و ڕۆڵە چاو گەشەکانی گەلی کورد ببەخشم . ئەم کتێبە دەربارەی(کۆماندەکانی لینۆکس) ـە وە من لەو کتێبەدا تەنها باسی کۆماندەکانی لینۆکس ئەکەم لە سەرەتاوە ...

ئامادەکراوە لەلایەن : زریان جعفر

پێشکەشە بە دایك و باوکی زێدە ئازیزم

وە بە هەموو هاوڕێیانم

وە بە هەموو فێرخوازان بە تایبەتی فێرخوازانی

پەیمانگای سۆرانی ناحکومی بۆ زانستەکانی کۆمپیوتەر

وە پێشکەشە بەو کەسانەی ڕۆژێك لە ڕۆژان یارمەتیان داوم

هەرگیز لە یادیان ناکەم تاوەکو لە ژیاندا ماوم

تێبینی: ئەمە یەکەم جارمە کتێب ئەنووسم بۆیە لە هەر هەڵەو کەموکورتیەکم ببورن

بســـــم الله الـــــرحمــــن الـــــرحــــيم

pwd : بۆ پیشاندانی ئەو شوێنەی کە بەکارهێنەرکاری تێدا ئەکات واتە ئە گەر لە دیسکتۆپ بیت پێت ئەڵێت کە بەکارهێنەر لە دیسکتۆپە یان لە ڕووت یا خود لە هەر شوێنێکی تر.

```
zriyan@ubuntu:~$ pwd
/home/zriyar
zriyan@ubuntu:~$
```

ئەگەر سەیری بکەی پێمان ئەڵێت کە بەکارهێنەر لە هۆمدایە

(cd ~) : ئەم کۆماندە بەکاردێت بۆ چوونە شوێنی هـۆم . لە هەر شوێنێك دا بیت بەم کۆماندە یەکسەر ئەچیتەوە

بەشی هـۆم بـۆ نـووسینی ئــەم هێمایە لــەسەر کـیبـۆرد پــەنـجە بـنێ بــە (shift + ذ)

```
zriyan@ubuntu: ~/Downloads
zriyan@ubuntu:~$ cd Downloads
zriyan@ubuntu:~/Downloads$
```

ئێستا بەکارهێنەر لە بەشی داونلۆدە

بە نووسینی ئەم کۆماندەی لەم وێنەیەدا دەرکەوتووە یەکسەر بەکارهێنەر ئەچێتەوە بەشی هـۆم .

```
zriyan@ubuntu: ~
zriyan@ubuntu:~$ cd Downloads
zriyan@ubuntu:~/Downloads$ cd ~
zriyan@ubuntu:~$
```

ئێستا یەکسەر چووینەوە بەشی هــۆم

Who : ناوی بەکارهێنەرت پێ ئەڵێت . بەکارهێنەر بە چ ناوێك داخڵێ بوویێت ئەو ناوەت پیشان ئەدات وە ئەو کات و بەروارش پیشان ئەدات لەو کاتەوەی بەکارهێنەر کۆمپیوتەرەکەی هەڵکردووە .

```
zriyan@ubuntu: ~
zriyan@ubuntu:~$ who
zriyan    tty7        2017-02-14 05:28 (:0)
zriyan@ubuntu:~$
```

ناوی بەکارهێنەر

کات و بەروار

(cd /) : هێمای سلاش بەم کۆماندە ئەچیتە بەشی روت کە ئەتوانی هەموو کارەکان بکەیت وەك Administrator

```
zriyan@ubuntu: /
zriyan@ubuntu:~$ cd /
zriyan@ubuntu:/$
```

ئەگەر سەیری بکەی ئەبینی لە بەشی سەرەوە
هێمای سلاش دەرکەوتووە
کەواتە ئێستا لە بەشی روت دایە

cd : ئەتوانین بچینە ناو ئەو فۆڵدەرە یان ئەو شوێنەی کە بمانەوێت ئەبێت شوێنی فۆڵدەر و ناوەکەی بنوسین من فۆلدەرێکم لە بەشی داونلۆد ادا هەلگرتووە بە ناوی سۆران .

```
zriyan@ubuntu: ~/Downloads
zriyan@ubuntu:~$ cd Downloads
zriyan@ubuntu:~/Downloads$ ls
soran
zriyan@ubuntu:~/Downloads$
```

فۆڵدەر

شوێنی فۆڵدەر

.. cd : گـەڕانـەوە بـۆ دواوە یـان بـابڵـێـین بـۆ شـوێنـی پێـشـووتـر .

```
zriyan@ubuntu: ~
zriyan@ubuntu:~$ cd Desktop
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ cd ..
zriyan@ubuntu:~$
```

لەبەشی دیسکتۆپەوە یەك هەنگاو گەڕاینەوە بۆ دواوە

Ls : پیشاندانی هەر فۆلدەر و فایلێك کە لەسەر دیسکتۆپ بێت یان ئەو شوێنەی کە مەبەستتە فایل و فۆڵدەرەکانیت نیشان بدات.

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
zriyan@ubuntu:~$ cd Desktop
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ ls
dd  kjj
zriyan@ubuntu:~/Desktop$
```

سەیر بکەن ناوی ئەو فایل و فۆڵدەرەی نیشانداوە

Ls –R : پیشاندانی ئەو فایل فۆڵدەرانەش کە لە ناو یەکتری دان بۆ نموونە تۆ چەندین فایلت لە ناو فۆڵدەرێکا هەڵگرتووە .

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
zriyan@ubuntu:~$ cd Desktop
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ ls -R
.:
dd  kjj

./dd:
LINUX  zriyan.txt
zriyan@ubuntu:~/Desktop$
```

لەم فۆڵدەرەیا دوو فایلم هەڵگرتووە

Ls –l : پیشاندانی زانیاری دەربارەی فایل و فۆڵدەر چەند زانیاریەکمان پێ ئەدات لە بارەی کات و بەرواری دروست کردنی فایلەکە .

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ ls -l
total 4
drwxrwxr-x 2 zriyan zriyan 4096 Feb 16 02:29 dd
-rw-rw-r-- 1 zriyan zriyan    0 Feb 14 17:57 kjj
zriyan@ubuntu:~/Desktop$
```

Ls –a : بەکاردێت بۆ نیشاندانی فایلە شاراوەکان تۆ فۆڵدەرێکت هەیە سەدان فایلی تێدایە جا لە وانەیە هەندێك لەو فایلانە ئەشاردرێنەوە بەم کۆماندە ئەتوانی هەر فایلێکی شاراوە بدۆزیتەوە.

ئەوەی نوقتە (خاڵ)ێکی لەپێش بوو ئەوە فایلە شاراوەکەیە

```
zriyan@ubuntu: ~
zriyan@ubuntu:~$ ls -a
.                .dmrc              .ICEauthority   soran
..               Documents          .local          .sudo_as_admin_successful
.bash_history    Downloads          .mozilla        Templates
.bash_logout     examples.desktop   .mplayer        Videos
.bashrc          filename           Music           .Xauthority
.cache           .gconf             Pictures        .xsession-errors
.config          .gnupg             .profile        .xsession-errors.old
Desktop          .gphoto            Public
zriyan@ubuntu:~$
```

clear : پاکردنەوەی تێرمیناڵ دوای ئەوەی کۆدێکی زۆرمان نووسی ئەتوانین هەمووی بسڕینەوە .

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ ls
dd  kjj
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ clear
```

Enter بکە باککردنەوەی تێرمیناڵ

cat : بۆ پیشاندانی ناوەڕۆکی فایل وەك نۆتپاد ئەو نوسینەی لە ناو نۆتپادەکەدا بێت ئەتوانی لە تێرمیناڵی لینۆکس ببینیت.

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ cat kurdistan
bzhi kurd w kurdistan
bzhi peshmarga
zriyan@ubuntu:~/Desktop$
```

ناوەڕۆکی فایلەکە

cat > file name : نوسین لە ناو نۆتپاد لە تێرمیناڵی لینۆکس واتە ئەتوانی فایلێکی تێکست دروست بکەیت و تێکستەکانتی تێدا بنوسی هەر لە تێرمیناڵ ئەو کارە ئەکەین .

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ cat > linux
slaw hawreyani xoshawist
am kteba bo saratakana
hiwadarm swdi le bbinn
zriyan@ubuntu:~/Desktop$
```

ئەو تێکستەی کە من نوسیومە

بۆ خەزنکردنی نوسینەکە (Ctrl+D)

cat file name1 file name2 > out : لێکدانی ناوەڕۆکی دوو فایل یان نۆتپاد بۆ نموونە دوو فایلی تێکستمان هەیە چۆن ناوەڕۆك یان تێکستەکانی لێك بدەین واتە هەردووك فایلە تێکستەکان بکەینە یەك نۆتپاد .

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ cat linux kurdistan > kurdlinux
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ cat kurdlinux
slaw hawreyani xoshawist
am kteba bo saratakana
hiwadarm swdi le bbinn
bzhi kurd w kurdistan
bzhi peshmarga
zriyan@ubuntu:~/Desktop$
```

ناوی فایلە کان

ناوەرۆکی هەردووك فایلەکان تێکەڵ بوون

rm : Remove بۆ سڕینەوەی فایل بەکاردێت وەکو نۆتپاد.

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ rm soran
zriyan@ubuntu:~/Desktop$
```

سڕینەوەی فایلەکە

mkdir : make directories بۆ دروستکردنی فۆڵدەر بەکاردێت.

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ mkdir kurdm
zriyan@ubuntu:~/Desktop$
```

ناوی فۆڵدەر

mkdir zara dara : دروستکردنی چەند فۆڵدەرێك بەیەکەوە .

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ mkdir hawler slemani
zriyan@ubuntu:~/Desktop$
```

ناوی فۆڵدەرەکان

rmdir : remove directories سڕینەوەی فۆڵدەر

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ rmdir hawler slemani
zriyan@ubuntu:~/Desktop$
```

ناوی فۆڵدەرەکان

man : زانیاریت پێ ئەدات دەربارەی کۆماندەکان .

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ man touch
zriyan@ubuntu:~/Desktop$
```

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
TOUCH(1)                         User Commands                        TOUCH(1)

NAME
       touch - change file timestamps

SYNOPSIS
       touch [OPTION]... FILE...

DESCRIPTION
       Update  the  access  and modification times of each FILE to the current
       time.

       A FILE argument that does not exist is created empty, unless -c  or  -h
       is supplied.

       A  FILE  argument  string of - is handled specially and causes touch to
       change the times of the file associated with standard output.

       Mandatory arguments to long options are  mandatory  for  short  options
       too.

       -a     change only the access time

 Manual page touch(1) line 1 (press h for help or q to quit)
```

history : هەموو ئەو کۆماندانەی پێشتر بەکارتهێناوە نیشانت ئەدات.

```
zriyan@ubuntu:~$ history
```

```
 181  clear
 182  rm soran
 183  clear
 184  mkdir kurdm
 185  clear
 186  mkdir hawler slemani
 187  clear
 188  rmdir hawler slemani
 189  clear
 190  man touch
 191  cd Desktop
 192  cat kurdistan linux > kurdlinux
 193  cat kurdlinux
 194  cat linux
 195  cat kurdistan
 196  clear
 197  cat linux kurdistan > kurdlinux
 198  cat kurdlinux
 199  apt-get install bettercap
 200  cd var
 201  history
 202  clear
 203  history
zriyan@ubuntu:~$
```

ئەو کۆماندانەی پێشتر بەکارم هێنابوو

touch file name : ڕێگایەکی زۆر ئاسان بۆ دروستکردنی فایل (نۆتپاد) ئێمە چەند ڕێگایەکی تریش فێر ئەبین بۆ دروستکردنی لەم کتێبەدا

```
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ touch slemani
zriyan@ubuntu:~/Desktop$
```

ناوی فایل

touch file name1 file name2 : دروستکردنی دوو فایل (نۆتپاد) بەیەکەوە

```
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ touch slemani duhok
zriyan@ubuntu:~/Desktop$
```

ناوی فایلەکان

head file name : بەم کۆماندە ئەتوانین دە خەتی سەرەتای فایل (نۆتپاد) ببینین.

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
File Edit View Search Terminal Help
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ head goran
1 -hawler
2 -slemani
3 -duhok
4 -kerkuk
5 -zaxo
6 -halabja
7 -soran
8 -shaqlawa
9 -maxmur
10 -chamchamal
zriyan@ubuntu:~/Desktop$
```

ئەوە دە خەتی یەکەمی ناو فایلەکەیە

head -n5 file name : بەکاردێت بۆ نیشاندانی چەند دێرێك لە سەرەتاوە بە دیاری کردنی چەند دێرێك بە ژمارە .

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
File Edit View Search Terminal Help
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ head -n5 goran
1 -hawler
2 -slemani
3 -duhok
4 -kerkuk
5 -zaxo
zriyan@ubuntu:~/Desktop$
```

ئەوە 5 دێرەی من دیاریم کرد

tail file name : ئەمەش لە کۆماندەکەی پێشتر ئەچێت بەڵام ئەم کۆماندە دە خەتی کۆتایی فایلەکە (نۆتپاد) نیشان ئەدات .

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
File Edit View Search Terminal Help
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ tail goran
11 -dwzxwrmatw
12 -rawandwz
13 -xalifan
14 -choman
15 -taqtaq
16 -sharazwr
17 -darbandixan
18 -qandil
19 -haji omaran
20 -barzewa
zriyan@ubuntu:~/Desktop$
```

دەخەتی کۆتایی فایلەکە

tail -n5 file name : بەکاردێت بۆ نیشاندانی چەند دێرێك لە کۆتایی بەپێی دیاری کردنی دێرەکان بە ژمارە .

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
File Edit View Search Terminal Help
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ tail -n5 goran
16 -sharazwr
17 -darbandixan
18 -qandil
19 -haji omaran
20 -barzewa
zriyan@ubuntu:~/Desktop$
```

ئەوە 5 دێرەی من دیاریم کرد

cp file name new file : copy file and folder بۆ کۆپی کردنی فایل و فۆڵدەر بەکاردێت .

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ cp kurdlinux newname
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ cat newname
slaw hawreyani xoshawist
am kteba bo saratakana
hiwadarm swdi le bbinn
bzhi kurd w kurdistan
bzhi peshmarga
```

فایلەی کۆپیم کردووە ئەوە تێکستەکانییەتی

cp file name file name2 folder name : بۆ کۆپی کردنی دوو فایل بۆ ناو فۆڵدەرێك بەیەکەوە.

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop/kurdm
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ cp goran kurdlinux kurdm
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ cd kurdm
zriyan@ubuntu:~/Desktop/kurdm$ ls
goran  kurdlinux
zriyan@ubuntu:~/Desktop/kurdm$
```

ئەو دوو فایلەی کۆپی کردووە

mv : move and rename گۆڕینی ناو وەهەروەها گواستنەوەی فایل و فۆڵدەر بە فرمانی mv .

mv file name1 folder name 1 : بۆ گواستنەوەی فایل بۆ ناو فۆڵدەر بەم شێوازە ئەکەین .

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop/kurdm
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ mv zana kurdm
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ cd kurdm
zriyan@ubuntu:~/Desktop/kurdm$ ls
zana
zriyan@ubuntu:~/Desktop/kurdm$
```

فایلەکە گواستراوەتەوە

mv file name new name : هەمان کۆماند بەکاردێت بۆ گۆڕینی ناوی فایل (نۆتپاد) بەم شێوازە .

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ mv filename newname
zriyan@ubuntu:~/Desktop$
```

wc : word count بەکاردێت بۆ ئەوەی بزانی چەند دێر و ووشە و پیت لە نێو فایل (نۆتپاد) دا هەیە بە ژمارە پێت ئەڵێت .

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ wc kurdlinux
  5  17 108 kurdlinux
zriyan@ubuntu:~/Desktop$
```

ژمارەی پیتەکان

ژمارەی ووشەکان

ژمارەی خەتەکان

wc -c : character بەژمارە نیشانت ئەدات کە چەند پیت لە نێو فایلەکە دا هەیە .

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ wc -c linux
71 linux
zriyan@ubuntu:~/Desktop$
```

ژمارەی پیتەکان

wc -w : word بەژمارە نیشانت ئەدات کە چەند ووشە لە نێو فایلەکەدا هەیە .

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ wc -w linux
11 linux
zriyan@ubuntu:~/Desktop$
```

ژمارەی ووشەکان

wc -l : lines بەژمارە نیشانت ئەدات کە چەند دێر لە نێو فایلەکەدا هەیە .

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ wc -l linux
3 linux
zriyan@ubuntu:~/Desktop$
```

ژمارەی خەتەکان

grep : بەکاردێت بۆ گەڕان بە نێو فایلێکی تێکست دا بۆ ئەو ووشەیەی کە ئەتەوێت بیدۆزیتەوە بۆ نموونە فایلێکی نۆتپادمان هەیە نوسینێکی زۆر تێیدا نوسیووە تۆش بەدوای ووشەیەکدا ئەگەڕێیت بێگومان کەمێك سەختە بەدوای ووشەیەك دا بگەڕێیت لە نێو ئەو هەموو تێکستەدا . بۆ ئەوەی بەشێوازێکی ئاسان و کاتێکی کەمتر بیدۆزینەوە ئەم کۆماندە بەکاردێنین .

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ grep lose iphone
i never lose
zriyan@ubuntu:~/Desktop$
```

بەم شێوەیە ئەو ووشەی کە
بە دوای ئەگەڕێی سوور ئەبێت

grep -i : ئەم کۆماندە لەگەڵ هەردووك شێوازی ووشەکە ئەگونجێت کەپیتاڵ و سمۆڵ .

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ grep -i KURDISTAN android
Hello KURDISTAN
long live to kurdistan
zriyan@ubuntu:~/Desktop$
```

ئەنجام بەم شێوەیە
ڕەنگی ووشەکە سوور ئەبێت

grep -v : ئەم کۆماندە هەموو ووشەکان ئەدۆزێتەوە جگە لەو ووشەیەی کەمەبەستتە .

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ grep -v long android
hello kurdistan
zriyan@ubuntu:~/Desktop$
```

grep -- color : ئەم کۆماندە بەکاردێت بۆ گۆڕینی ڕەنگی ووشە بۆ ڕەنگی سوور .

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ grep --color live android
long live to kurdistan
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ grep --color hello android
hello kurdistan
zriyan@ubuntu:~/Desktop$
```

echo : ئەم کۆماندە چەند کارێکمان بۆ ئەنجام ئەدات وەك گەڕان بەدوای فایل و فۆڵدەر پرێنت کردن وە هەروەها بۆ کۆکردنەوە و لێدەرکردن و جاران و دابەش کردنیش بەکاردێت .

گەڕان بە دوای فایل .

echo k* : ناوی هەر فایلێك یان فۆڵدەرێك بە پیتی s یاخود هەر پیتێکی تر دەستی پێ کردبێت بۆت ئەهێنێت .

echo *e : ناوی هەر فایلێك یان فۆڵدەرێك بە پیتی s یاخود هەر پیتێکی تر کۆتایی پێ هاتبێت بۆت ئەهێنێت .

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ echo k*
kurdistan kurdlinux kurdm
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ echo *e
foldername iphone newname
zriyan@ubuntu:~/Desktop$
```

هەر فایل و فۆڵدەرێك
بە پیتی k دەستی پێکردبێت

هەر فایل و فۆڵدەرێك
بە پیتی e کۆتایی هاتبێت

بۆ کرداری کەمکردنەوە و کۆردنەوە .

echo $((2+8)) : کۆکردنەوە

echo $((18-10)) : کەمکردنەوە

echo $((30/15)) : دابەشکردن

echo $((15*15)) : جاران کردن

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ echo $((2+8))
10
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ echo $((18-10))
8
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ echo $((30/15))
2
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ echo $((15*15))
225
zriyan@ubuntu:~/Desktop$
```

کرداری بیرکاری
کۆکردنەوە و
لێدەرکردن و
دابەش کردن و
جاران کردن

echo am wshaya print bka : بۆ پرێنت کردنی ڕستە یان ووشە بەکاردێت .

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ echo am wshaya print bka
am wshaya print bka
zriyan@ubuntu:~/Desktop$
```

echo {a..z} : خوێندنەوەی ئەلف و بێی ئینگلیزی.

echo {1..20} : خوێندنەوەی ژمارەکان لە یەك تاکوو بیست.

echo {z..a} : خوێندنەوەی ئەلف وبێی ئینگلیزی بە پێچەوانەوە.

echo {20..1} : خوێندنەوەی ژمارە لە گەورەوە بۆ بچووك.

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ echo {a..z}                 نیشاندانی ئەلف وبێی ئینگلیزی
a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v w x y z
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ echo {1..20}                ژماردن لە یەك تاکو بیست
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ echo {z..a}     نیشاندانی ئەلف و بێی ئینگلیزی بە پێچەوانەوە
z y x w v u t s r q p o n m l k j i h g f e d c b a
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ echo {20..1}                ژماردن لە گەورەوە بۆ بچووك
20 19 18 17 16 15 14 13 12 11 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1
zriyan@ubuntu:~/Desktop$
```

ئەم کۆماندە چەند سوودێکی هەیە یان بابڵێین چەند کردارێکی تریش ئەنجام ئەدات . وەکو دروستکردنی کۆمەڵێك فایل یان فۆڵدەر بەیەکەوە بەپێی ڕیزبەندی ئەلف و بێی ئینگلیزی یان بە ژمارە لە 1 تاکوو 10 یان سڕینەوەی کۆمەڵێك فایل و فۆڵدەر بەیەکەوە

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ mkdir {a..z}      دروستکردنی فۆڵدەر لە a-z
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ ls
a  b  c  d  e  f  g  h  i  j  k  l  m  n  o  p  q  r  s  t  u  v  w  x  y  z
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ rmdir {a..z}  <------  بۆ سڕینەوەی فۆڵدەرەکان
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ touch {1..20} <------  بۆ دروستکردنی فایلی نۆتپاد
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ ls
1  10  11  12  13  14  15  16  17  18  19  2  20  3  4  5  6  7  8  9
zriyan@ubuntu:~/Desktop$
```

Linux File Permissions

ڕێگەپێدانی بەکارهێنەر: (Grant) واتە چۆن وا لە بەکارهێنەر بکەین بتوانێت ئەو کارە بکات لەسەر تێکستەکان (Deny) واتە چۆن وا لە بەکارهێنەر بکەین نەتوانێت ئەو کارە بکات لە سەر تێکستەکان بۆ نموونە نۆتپادێکمان هەیە چۆن وای لێ بکەین بەکارهێنەر تەنها بتوانێت تێکستەکان بخوێنێتەوە واتە نەتوانێت دەسکاری بکات و نوسین زیاد بکات یاخود وای لێ بکەی نەتوانێت هیچ کارێکی لەسەر بکات تەنها فایلەکەی نیشان بدات واتە نە بتوانێت بیخوێنێتەوە و نە بتوانێت نوسینی تێدا زیاد بکات . ئەم کردارە لە مایکرۆسۆت ئۆفیسیشدا هەیە .

سێ جۆری ڕێگەپێدان هەیە

1- Read : خوێندنەوە ئاماژە بەوە دەکات ڕێگە بە بەکارهێنەر بدات تاوەکو ناوەڕۆکی فایلەکە بخوێنێتەوە.

2- Write : نووسین ئاماژە بەوە دەکات ڕێگە بە بەکارهێنەر بدات تاوەکو بتوانێت دەسکاری ناوەڕۆکی فایل بکات .

3- Execute : جێبەجێکردن ئاماژە بەوە دەکات بەکارهێنەر ڕێگای پێدراوە تاوەکو ناوەڕۆکی فایل یان فۆلدەر جێبەجێ بکات یان بتوانێت سەیری بکات .

بینینی ڕێگەپێدانەکان .

تۆ دەتوانیت ڕێگەپێدانەکە ببینیت بە پشکنینی فایلەکە بەم کۆماندەکە (Ls –l) پشکنین بۆ فایلەکە ئەکەین ڕێگەپێدانەکان بەم شێوەیە پیشان ئەدات لە تێرمیناڵی لینوکس (_rwxrwxrwx)
ئەگەر ئەم (_) هێمایە بوو ئەوا فایلە (_rwxrwxrwx)
وە ئەگەر ئەم (d) بوو واتە فۆڵدەرە (d rwxrwxrwx)

1- بەشی یەکەم پیشاندانی ڕێگەپێدانە بۆ بەکارهێنەر یێك .
2- بەشی دووەم پیشاندانی ڕێگەپێدانە بۆ گرووپێك .
3- بەشی سێیەم پیشاندانی ڕێگەپێدانە بۆ هەموو بەکارهێنەرێك .

گۆڕینی ڕێگەپێدانەکان .

بەبەکارهێنانی کۆماندی (chmod) ئەتوانین ڕێگەپێدانەکان بگۆڕین بۆ ئەوەی ڕێگەپێدانەکان بگۆڕین پێویستە ئاماژە بە گرووپی ڕێگەپێدان و جۆری ڕێگەپێدان بکەین .

کۆمەڵەی بەکارهێنەران بەم شێوەیە دیاری ئەکەین :

- u - user
- g - group
- o - other

به بەکارهێنانی - (کەم) و + (کۆ) بە سیستەمی کارپێکەر ئەڵێین کە ڕێگەپێدانەکمان بۆ زیاد بکات یان کەم بکات

جۆرەکانی ڕێگەپێدان بەم شێوەیە بەکاردەهێنرێن :

- r - Read
- w - write
- x - execute

ئێستا بۆ نموونە فایلێکت هەیە ئەتەوێت بەکارهێنەر و گرووپ و هەموو بەکارهێنەرەکانی تر بتوانن ئەم فایلە بخوێننەوە و دەسکاری بکەن بەم شێوەیە وا لە فایلەکە ئەکەین کەوا ڕێگەپێدانەکان زیاد بکرێت .

chmod ugo + rwx filename

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ chmod ugo+rwx ubuntu
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ ls -l
total 4
-rwxrwxrwx 1 zriyan zriyan 12 Feb 21 10:01 ubuntu
zriyan@ubuntu:~/Desktop$
user |group|other
```

ئەگەر بتەوێت هەموو ڕێگەپێدانەکان قەدەغە بکەیت لە بەکارهێنەر و گرووپ هەموو بەکارهێنەرانی تر ئەوا بەم شێوەیە کۆماندەکە ئەنووسین

chmod ugo - rwx filename

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ chmod ugo-rwx ubuntu
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ ls -l
total 4
---------- 1 zriyan zriyan 12 Feb 21 10:01 ubuntu
zriyan@ubuntu:~/Desktop$
user |group|other
```

وە ئەگەر بتەوێت ڕێگەپێدانەکە تەنها لە بەکارهێنەرێك یان تەنها لە گرووپ قەدەغە بکەیت ئەوە تەنها

هەریەکێك لەمانە بەتە نها بنووسە (u - g - o)

Kill Processer چیە ؟

تۆ بەکارهێنەرێکی سیستەمی لینۆکسیت لەوانەیە تووشی ئەوە ببیت کە بەرنامەیەك ئەکەیتەوە و دوای ئەوەی کارت پێی نەماوە ئەتەوێت بەرنامەکە دابخەیت بەڵام سەیر ئەکەی ناتوانی دایبخەیت باشە چی بکەم ؟ چۆن دایبخەم ؟

لە سیستەمی لینۆکس دا بەهەمان شێوەی ویندۆز یان هەرسیستەمێکی تر فرمانێکمان هەیە کە پێی ئەڵێن (kill process) ئەم فرمانە یارمەتیمان ئەدات لە داخستنی ئەو بەرنامانەی ناتوانین یان داناخرێن بەبێ ئەوەی پێویست بەوە بکات سیستەمەکەت بکوژێنیتەوە یان ڕیستارتی بکەیتەوە بۆ ئەوەی لەم بەرنامەیە ڕزگارت بێت کە داناخرێت .

کۆمەڵێك کۆماندی زۆر هەیە بۆ ئەم مەبەستە بەڵام من یەك کۆماندی ئاسان باس ئەکەم .

بۆ ئەوەی بتوانی کرداری (kill process) ئەنجام بدەی سەرەتا پێویستە (PID) بەدەست بێنیت

PID چیە؟

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
zriyan@ubuntu:~$ cd Desktop
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ ps -ax
  PID TTY      STAT   TIME COMMAND
    1 ?        Ss     0:24 /sbin/init auto noprompt
    2 ?        S      0:00 [kthreadd]
    3 ?        S      0:03 [ksoftirqd/0]
    5 ?        S<     0:00 [kworker/0:0H]
    7 ?        S      0:21 [rcu_sched]
    8 ?        S      0:00 [rcu_bh]
    9 ?        S      0:00 [migration/0]
   10 ?        S      0:00 [watchdog/0]
   11 ?        S      0:00 [kdevtmpfs]
   12 ?        S<     0:00 [netns]
   13 ?        S<     0:00 [perf]
   14 ?        S      0:00 [khungtaskd]
 4780 pts/2    Ss     0:00 bash
 4790 pts/2    Sl+    1:28 /usr/lib/firefox/firefox
 4867 pts/17   Ss     0:00 bash
 4884 ?        S      0:00 [kworker/u128:1]
 4885 ?        S      0:00 [kworker/0:0]
 4886 pts/17   R+     0:00 ps -ax
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ kill -9 4790
zriyan@ubuntu:~/Desktop$
```

ئایدی و ناوی بەرنامەکە لە خوارەوە دەر ئەکەوێت

ئایدی بەرنامەکە

ناوی بەرنامەکە

kill process

لە سیستەمی لینۆکس دا کاتێك تۆ بەرنامەیەك کار پێ ئەکەیت بەشێوەیەکی ئۆتۆماتیکی سیستەمەکە ژمارەیەك ئەدات بە بەرنامەکە . بۆ نموونە وێبگەڕی فایەرفۆکس یان گۆگڵ بەکارئەهێنیت گەران بە ناو ئینتەرنێتدا ئەکەیت لەو کاتەی دەست بەگەڕانەکە ئەکەیت سیستەمەکە ژمارەیەکی تایبەتی ئەدات بە فایەرفۆکس یان گۆگڵ یان هەر بەرنامەیەکی تر کە کارت پێکرد .

هەنگاوی یەکەم : پێویستە (PID) ئایدی بەرنامەکە بدۆزینەوە بە بەکارهێنانی کۆماندی (ps -ax) بۆ هەر بەرنامەیەك .

هەنگاوی دووەم : پێویستە بەرنامەکە (kill process) بکەین یان با بڵێین بەرنامەکە بکوژین

بە بەکارهێنانی ئەو (PID)ـەی کە دۆزیمانەوە

چۆن لە تێرمیناڵی لینۆکس دا فایلە تێکستیەکان پۆلێن بکەین بە بەکارهێنانی فرمانی جۆر sort ؟
کۆماندی sort بەکاردێت بۆ پۆلێن کردنی فایلە تێکستیەکان

بۆ نموونە کۆمەڵێك تێکست مان هەیە بەم شێوەیە

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ cat text
zzz
aaa
AAA
qqq
BBB
bbb
ddd
```

فایلە تێکستیەکە بەم شێوەیە

ئێستا سەیری ئەم وێنەیە بکە چۆن پۆلێن کراوە

```
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ sort text
aaa
AAA
bbb
BBB
ddd
qqq
zzz
zriyan@ubuntu:~/Desktop$
```

سەیرکە تێکستەکان بەم شێوەیە پۆلێن کراون

sort -n filename : ئەگەر بمانەوێت بە ژمارە پۆلێن بکەین . سەرەتا فایلێك دروست بکە بە ژمارە بەڵام با تێکەڵ بن ژمارەکان دواتر بەم کۆماندە پۆلێنی ئەکەین وەك ئەم وێنەی خوارەوە .

```
zriyan@ubuntu: ~/Desktop
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ cat text1
5 BBB
6 ddd
3 AAA
2 aaa
1 qqq
4 bbb
zriyan@ubuntu:~/Desktop$ sort -n text1
1 qqq
2 aaa
3 AAA
4 bbb
5 BBB
6 ddd
```

فایلە تێکستیەکە بەم شێوەیە دروستکراوە
ژمارەکان تێکەڵن

ئێستا ژمارەکان لە بچووکەوە بۆ گەورە
پۆلێن کراون

الحمدالله گەیشتینە کۆتایی

بە هیوای سوود

بۆ گشت فێرخوازان